

Útmutató az IDIAL⁴P tananyagok használatához

szakmódszertani képesítés nélküli

szakemberek számára

Összeállította az IIK-team

Matthias Jung és Udo Tellmann vezetésével

www.idial4p-projekt.de

Jelen kötet az Európai Unió támogatásával készült. Tartalmáért kizárólag a szerzők felelősek, a benne foglaltak nem az Európai Unió álláspontját tükrözik.

Előszó

A szakmai ismeretek folyamatos megújulása miatt az élethosszig való tanulást nem lehet már kizárólag a szervezett oktatás keretein belül (pl. az első szakképzettség megszerzésekor) megalapozni, hanem folyamatos és autonóm tanulásra van szükség. Különösen fontos ez az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése esetében, mivel manapság a munkahelyekre egyre jellemzőbb a többnyelvűség. A szaknyelvi képzéssel foglalkozó tanárok számára a legfőbb problémát az jelenti, hogy egyidejűleg három kompetenciával is rendelkezniük kell: nyelvtudás, módszertani jártasság és alapos szakmai tudás azon a munkaterületen, amelyen a sikeres idegen nyelvű kommunikáció megteremtése a cél. Ugyanakkor minden szakmában vannak olyanok, akik jól beszélnek egy idegen nyelvet, és a szükséges tárgyi és kommunikatív tudással is rendelkeznek, de nincs tanári képesítésük. Az adott munkahelyen megkövetelt idegen nyelvi kompetenciák iránti növekvő igény ellenére éppen ezért nincs mindig szükség szervezett nyelvoktatásra, ahogyan az is gyakran előfordul, hogy módszertanilag képzetlen szakemberek tartanak továbbképzéseket (pl. ha külső alkalmazottaknak kell bemutatni egy új terméket). Adódhatnak olyan informális munkahelyi helyzetek is, amikor a kollégák egymásnak nyújtanak gyors segítséget az idegen nyelv helyes használatában. Az anyanyelvűek ennek során gyakran didaktikai háttértudás nélkül, sokszor szervezett oktatás keretében oktatják anyanyelvüket. Előbb-utóbb viszont mindenképpen szükség lesz olyan tananyagokra, amelyek segítségével kezdetét veheti a tanulási folyamat, és amelyek az önálló használatot is lehetővé teszik.

Jelen útmutató célja, hogy segítséget nyújtson az idegen nyelven kommunikáló, de módszertani képzettséggel nem rendelkező szakemberek számára. Segítségével lehetőség nyílik rá, hogy az IDIAL⁴P projekt szakmaspecifikus tananyagaival hatékonyabbá váljon a munka, de saját tananyagok létrehozásához is ötleteket kaphatunk. A szaknyelvi tanárképzés ezáltal semmiképpen nem veszít létjogosultságából, a szakmódszertani tippek és javaslatok segítségével azonban reményeink szerint hatékonyabbá válhat a szakmódszertani háttér nélküli oktatás már ma is elterjedt és egyre gyakoribbá váló gyakorlata.

0 Tartalom

Előszó	1
0 Tartalom	2
1 Mit érdemes tudnunk az idegen nyelvi oktatásról?	4
Bevezetés	
2 Hogyan állapíthatjuk meg a nyelvtudás szintjét és a tanulási célokat?	5
Kérdőív a nyelvtudásról és a tanulási célokról	
3 Hogyan dolgozzunk az IDIAL4p tananyagokkal?	8
A tananyagok terjedelme, felépítése, a szcenáriók lebonyolítása	
4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?	12
Szakszövegek használata / audio- és videogyakorlatok készítése, komplett tanítási blokkok megtervezése	
5 Hogyan foglalkozunk a nyelvtannal?	18
Felkészülést segítő anyagok	
6 Mikor és hogyan javítsuk a hibákat?	19
Szóbeli és írásbeli hibajavítás	
7 Mennyi és milyen jellegű házi feladatra van szükség?	20
A házi feladatok terjedelme és jellege	
8 Hogyan valósíthatjuk meg az önálló tanulást?	21
Szótanulás, internet, közös tanulás, tanulási napló	

1 Mit érdemes tudnunk az idegen nyelvi oktatásról?

Minden ember megtanult már legalább egy nyelvet, mindannyian képesek vagyunk további nyelvek elsajátítására és mindenkinek van valamilyen kapcsolata más nyelvekkel, még ha ez akár csak néhány idegen szó ismeretére is korlátozódik. Az iparilag fejlett országokban gyakorlatilag mindenki tanult idegen nyelvet iskolai oktatás vagy tanfolyam keretében és a legtöbbünkkel már megesett, hogy a nyelvtudásunk révén segíteni tudtunk valakinek, mert az illető nem anyanyelvű volt vagy esetleg nem ismert egy kifejezést, és emiatt a segítségünkre szorult. Valamilyen formában tehát mindannyian részt veszünk a nyelvi közvetítésben. Ha valakinek nincs tanári végzettsége, akkor is vannak többé-kevésbé tudatos elképzelései az idegen nyelv tanulásával és tanításával kapcsolatban, amelyek saját tapasztalatain és külső mintákon alapulnak.

Ha másoknak idegen nyelvet tanítunk, mindenekelőtt érdemes végiggondolnunk, hogy mi magunk hogyan éltük meg a nyelvtanulást, milyen módszerek jelentettek nagy segítséget, és hogy milyen tapasztalatokra tettünk szert a tanulási folyamat során. A nyelvtanári munkának ugyan feltétele, hogy jobban beszéljük az idegen nyelvet a tanulóknál, ez azonban önmagában még nem garantálja a sikeres nyelvi közvetítést. A tanárként vagy továbbképzéseket vezető oktatóként szerzett általános tanítási tapasztalat szintén nem elegendő, mert az idegen nyelv oktatásához sajátos készségek szükségesek.

Ha valaki idegen nyelvet tanít, adott esetben még emlékezhet néhány szabályra és problémás jelenségre, ha viszont a saját anyanyelvünk oktatásáról van szó, a megfelelő képzés vagy tanári tapasztalat hiányában nem lesz meg a kellő háttértudásunk. Ezúton is mindenkit arra szeretnénk biztatni, hogy személyes lehetőségeihez mérten a tanítással-tanulással kapcsolatos könyvek vagy akár az internet segítségével, valamint tanári továbbképzések vagy szakemberekkel folytatott beszélgetések alkalmával folyamatosan fejlessze módszertani és nyelvi ismereteit.

A következő oldalakon található gondolatok azon a felismerésen alapulnak, hogy a nyelvet nem nyelvtani szabályok, szavak és fordítási gyakorlatok formájában kell tanítani, hanem mint bizonyos helyzetekben végzett tevékenységet, amellyel kommunikatív célokat valósítunk meg. Mivel pedig Ön sikeresen használ szakmai idegen nyelvet, ebben igazi szakértőnek számít!

2 Hogyan állapíthatjuk meg a nyelvtudás szintjét és a tanulási célokat?

Mielőtt elkezdenénk dolgozni az IDIAL4P-projekt tananyagaival, érdemes ellenőriznünk, hogy összhangban vannak-e a tanulók nyelvtudásával, a szükséges készségeket fejlesztik-e, illetve hogy szolgálják-e a kitűzött tanulási célok megvalósítását.

Az IDIAL4P-tananyagokhoz készült módszertani segédletek pontos útmutatót adnak arra vonatkozólag, hogy a különböző leckék milyen szinten járulnak hozzá az egyes készségek fejlesztéséhez. Az útmutatás alapját a Közös Európai Referenciakeret képezi, amely a nyelvi kompetenciák hat szintjét különbözteti meg:

A1 és A2 szint: alapszintű nyelvhasználat

B1 és B2 szint: önálló nyelvhasználat

C1 és C2 szint: mesterfokú nyelvhasználat

A CEDEFOP honlapján található egy áttekintés arról, hogy az egyes szinteken milyen képességekkel kell rendelkezni:

<http://europass.cedefop.europa.eu/hu/resources/european-language-levels-cefr>

Az áttekintés segítségével a kurzus résztvevői saját tudásukat is felmérhetik.

Az önértékelést kitöltő neve: _____							
Szint		A1	A2	B1	B2	C1	C2
Értés	Hallás utáni értés						
	Olvasás						
Beszéd	Beszélgetésben való részvétel						
	Összefüggő beszéd						
Írás	Írás						

A tanulók nyelvtudását még pontosabban is meg lehet határozni, ha pl. szintfelmérő teszteket vagy (előrehaladottabb szinten) mintafeladatokat töltetünk ki velük.

2 Hogyan állapíthatjuk meg a nyelvtudás szintjét és a tanulási célokat?

Ezenkívül még a kurzus elején érdemes tisztázni, hogy a tanulók nyelvtudása milyen feladatok megoldásához elegendő, illetve hogy a feladatok elvégzéséhez milyen szintű nyelvtudás szükséges. E célból a kurzus résztvevőivel és a cég személyügyi vezetőinek segítségével célszerű kitölteni egy kérdőívet, amely tartalmazza, hogy melyik szinten milyen kompetenciára van szükség (l. a lenti példát).

Szintfelmérő kérdőív

Hallás utáni értés

	Utasítások megértése		Órai előadások megértése
	Szolgálati közlemények megértése		Televíziós hírek megértése
	Üzenetrögzítőn hagyott üzenetek megértése		Átadás-átvételi jegyzőkönyvek megértése
	Szakmai jellegű prezentációk megértése		Egyéb: _____

Beszéd

	Rövid üzenetek továbbítása		Munkafolyamatok elmagyarázása
	Szolgálati közlemények bemondása		Termékek működési elvének elmagyarázása
	Információnyújtás		Beszédek/prezentációk megtartása
	Utasítások adása		Üzemlátogatások vezetése
	Rádióban/tv-ben hozzászólások közzététele		Egyéb: _____

2 Hogyan állapíthatjuk meg a nyelvtudás szintjét és a tanulási célokat?

Beszéd és hallás utáni értés

	Munkafeladatok egyeztetése		Vásárlói vagy reklamációs ügyintézés
	Tájékoztatók tartása		Telefonbeszélgetések lebonyolítása
	Munkahelyi beszélgetések lebonyolítása		Felvételi beszélgetések lebonyolítása
	Viták/tárgyalások lebonyolítása		Egyéb: _____

Írás

	Űrlapok kitöltése		Jelentések / jegyzőkönyvek készítése
	Számlák elkészítése		Üzleti levelezés lebonyolítása
	Rövid üzenetek / jegyzetek készítése		Felvételi pályázatok készítése
	Termékinformációk készítése		Szemináriumi dolgozatok stb. írása
	Használati útmutatók írása		Egyéb: _____

Olvasás

	Rövid üzenetek / aktajegyzetek olvasása		Műszaki utasítások olvasása
	Árlisták / űrlapok olvasása		Levelek, e-mailek olvasása
	Jegyzőkönyvek / jelentések olvasása		Szakfolyóiratcikkek olvasása
	Termékinformációk/prospektusok olvasása		Egyéb: _____

3 Hogyan dolgozzunk az IDIAL4p tananyagokkal?

A modulok terjedelme

A közép- vagy felsőoktatásban ill. a szakmai továbbképzések alkalmával viszonylag kevés idő jut a szaknyelvek tanítására, amit a különböző modulok megtervezésekor a tananyagok oldalszámának ill. a feldolgozásukhoz szükséges idő megállapítása által igyekeztünk figyelembe venni.

	Szaknyelvi modulok egyetemek számára	Szaknyelvi modulok (szakmai) gimnáziumok számára	Szaknyelvi modulok a szakmai továbbképzés számára
Fejezet	5	5	5
Feladatokat tartalmazó oldalak száma leckénként	8	4	4
Hozzávetőleges időszükséglet leckénként	12 tanítási óra x 45 perc	6 tanítási óra x 45 perc	6 tanítási óra x 45 perc

A modulok felépítése és tartalma

Minden modul elején található egy összefoglalás, amely a legfontosabb információkat tartalmazza

- a célcsoportokról
- a modulok feldolgozásához szükséges nyelvtudás szintjéről
- a modulokban fejlesztendő készségekről (az ehhez szükséges szintek meghatározásával)
- a fejezetek felépítéséről és tartalmáról
- az egyes leckékben megvalósítandó tanítási célokról részletes szintleírások formájában (fejezetenkénti áttekintés)
- arról, hogy a modul egyes fejezeteit mennyire lehet egymástól függetlenül feldolgozni.

3 Hogyan dolgozzunk az IDIAL4p tananyagokkal?

A fejezetek felépítése

Minden fejezet egy 8 (felsőoktatási modulok esetében), illetve 4 oldalas (középiskolai/szakmai továbbképzési modulok esetében) munkafüzetből áll.

A fejezetek első oldala mindig egy vizuális impulzus segítségével próbálja meg ráhangolni a tanulókat a fejezet témájára, illetve aktiválni az előzetes tudásukat. A további oldalak a szókincs és a különböző nyelvi szerkezetek elsajátítását illetve begyakorlását szolgálja. A könnyebb áttekintés érdekében minden feladatnál szerepel, hogy mely készséget (olvasás, hallás utáni értés, írás, beszéd) gyakoroltatja, illetve hogy a nyelvtan vagy inkább a szókincs fejlesztése kap nagyobb hangsúlyt.

A fejezetek végén többnyire egy összetett feladat (szcenárió vagy szerepjáték) található, amelyben a tanulóknak egy jellemző munkahelyi helyzetet kell eljátszaniuk.

Kiegészítő anyagok a fejezetekhez

A munkalapok feldolgozásához még további oktatási anyagokra is szükség lesz, mint pl.: audio- és videofájlok, űrlapok és nyomtatványok, internetes oldalakról készült screenshotok, előre elkészített jegyzetminták vagy jegyzőkönyvek, esetleg a tájékozódó olvasást szolgáló gyakorlóanyagok. Ezek a kiegészítő anyagok a Letöltőközpontban találhatók meg az adott modul mellett. A feladatok megoldókulcsai, a hallás utáni szövegértéshez tartozó transzkripciók, valamint néhány modul esetében a fejezetek szókincséből összeállított szójegyzék szintén a Letöltőközpontban érhető el.

Technikai eszközök

A tanóra sikeres lebonyolításához CD-lejátszóra, laptopra/DVD-lejátszóra, valamint projektorra lesz szükségünk. Néhány modul esetében rövidebb-hosszabb ideig internetkapcsolatot is biztosítani kell.

3 Hogyan dolgozzunk az IDIAL4p tananyagokkal?

A scenáriók előkészítése és lebonyolítása

Az IDIAL4P tananyagok a kommunikatív és cselekvésorientált nyelvoktatás szellemében készültek. Elsődleges céljuk, hogy a tanulók képesek legyenek megfelelő módon helytállni tipikus munkahelyi szituációkban. A leckékben ezért a fokozatosságot szem előtt tartva sajátítják el a szükséges nyelvi eszközöket és szerkezeteket.

A leckék végén többnyire a scenáriók kaptak helyet, amelyekben a tanulók komplex szituációk segítségével mélyítik el megszerzett ismereteiket. A scenárió előadása során különféle nyelvi feladatokat kell megoldani, amihez más-más készségekre (hallás utáni értés, beszéd, olvasás, írás) van szükség.

A tanulókat olyan módon ajánlott felkészíteni ezekre a scenáriókra, hogy lebonyolításuk önállóan és a tanárok idő előtti beavatkozása nélkül lehetővé váljon.

A scenárió a tanárok számára is különleges kihívást jelent. Mire kell ügyelnünk?

- Fontos, hogy a tanulók képesek legyenek a gyakorlásra szánt feladatok elvégzésére, tehát célszerű a scenáriók előtt időt szánni a felkészítésre.

Az IDIAL4P tananyagokban a scenáriók elvégzéséhez szükséges készségeket (nyelvi eszközök, szakszókincs, a téma ismerete) többnyire az adott leckében vagy az előző leckékben lehet elsajátítani.

Ha nem végezzük el a leckék összes feladatát, meg kell bizonyosodnunk arról, hogy a csoport tagjai rendelkeznek a szükséges ismeretekkel, ellenkező esetben a scenáriók előtt kell gyakoroltatnunk a hiányzó készségeket.

Ugyanez vonatkozik a saját magunk által kidolgozott scenáriókra, amelyek még inkább a tanulók által elvégezhető feladatokhoz igazíthatók.

- Ügyeljünk arra, hogy a csoport tagjai mindig legyenek tisztában a megkövetelt nyelvi tevékenységek sorrendjével és hogy rendelkezzenek az elvégzésükhöz szükséges információkkal.

Az IDIAL4P tananyagokban a scenárióban résztvevő tanulók szükség esetén szerepkártyák formájában minden szükséges információt megkapnak.

A saját magunk által kidolgozott scenáriók esetében magunknak kell elkészítenünk a szerepkártyákat (l. a következő oldalon lévő listát).

3 Hogyan dolgozzunk az IDIAL4p tananyagokkal?

- A tanulóknak tudniuk kell, hogy az osztályteremben hol hajtsák végre a szerepjáték egyes elemeit és hogy milyen eszközök állnak rendelkezésükre. Ez a scenárió alapos megtervezésével biztosítható (pl. az asztalok megjelölésével, ahol az egyes tevékenységeket végre kell hajtani)

Összetettebb scenáriók esetében ezért célszerű, ha előzetesen készítünk egy rövid "forgatókönyvet", amelynek segítségével ellenőrizhetjük, hogy a tanulók megszakitások (tehát további tanári segítség) nélkül el tudják-e játszani a scenáriót.

Egy lehetséges forgatókönyv mintája

Tervezett nyelvi tevékenység	Szükséges ismeretek	Információk a tanulók számára	Szükséges anyagok, az osztályterem elrendezése
1. A és B telefonbeszélgetése	A telefonáláskor szokásos nyelvi eszközök ☒ A témához tartozó szókincs ☒	Szerepkártyák A és B számára ☒ Szállítólevél A számára ☒	1. asztal A és B háttal egymásnak két mobiltelefon ☒
2. B és C beszélgetése	A problémamegoldás nyelvi elemei (javaslat, kifogás stb.) ☒	Szerepkártya és szállítási papírok C számára ☒	2. asztal C számára
....			

A scenáriót összetettségétől függően több kis csoporttal is el lehet játszani (ha pl. nincs szükség gyakori helyváltogatásra), de akár különböző tanulókat is meg lehet kérni, hogy egymás után vegyenek részt benne. A scenárióból kimaradó tanulók eközben azt a feladatot kapják, hogy különböző szempontok szerint kísérik figyelemmel a szerepjátékot (nyelvtan, kifejezés, nonverbális viselkedés stb.) Az értékelési szempontokról külön listát érdemes összeállítani.

4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?

Az IDIAL^{4P} tananyagok az adott szakmára jellemző munkahelyi helyzeteket gyakoroltatnak. Előfordulhat azonban, hogy a cég vezetői olyan további témák feldolgozására kérik Önt, melyek kifejezetten az adott cég profilja miatt fontosak. Ugyanígy a nyelvtanulók is megkereshetik azzal a kéréssel, hogy olyan kommunikatív feladatokat gyakoroljanak, amelyekre közép- és felsőfokú tanulmányaik során vagy szakmájukban szükség lehet.

Ilyenkor nekünk kell az anyagokat didaktizálnunk vagy akár egy teljes tanítási blokkot megterveznünk. A következőkben arról lesz szó, hogy ennek során mi mindenre kell figyelnünk.

Szakszövegek használata

A szakszövegek órai használata esetén az alábbi alapelveket tartsuk szem előtt, melyek ugyan elsősorban a szakképzésben résztvevő anyanyelvű tanulókra vonatkoznak, de némi módosítással a szakmai idegen nyelvi oktatásban használt szövegekkel való munkára is adaptálhatók.

A szakképzésben használt szövegek használatának "szabályai"¹

- 1. szabály:** A szövegeket mindig elő kell készíteni
- 2. szabály:** Aktiváljuk gyakorlati tudásunkat és tapasztalatainkat, amelyek relevánsak lehetnek a szakmai tudás szempontjából
- 3. szabály:** A szemléltetés (azaz a téma nyelvhasználat nélküli megértése) felől haladjunk a szakszöveg felé
- 4. szabály:** A közös tevékenység (pl. kísérlet) felől haladjunk a szöveg felé
- 5. szabály:** Konkrét szöveg felől haladjunk az elvont szöveg felé
- 6. szabály:** A téma szóbeli feldolgozása felől haladjunk az írásbeli változat elkészítése felé

¹ Handreichung Fachsprache in der Berufsbildung (Neubearbeitung), BMBW; Bonn 1991, S. 97

4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?

1. és 2. szabály:

Az órai szöveggel való foglalkozás előtt célszerű aktiválni a tanulók témával kapcsolatos előzetes tudását, pl. képmontázs vagy egy részben kitöltött ún. mindmap segítségével, melyet a tanulóknak kell kiegészíteniük.

3. szabály:

Dolgozzuk fel a szöveg tartalmát különféle ábrák segítségével (pl. egy gép részei vagy a szóban forgó folyamathoz készült diagram stb.)

5. szabály:

Ha a tanulói csoport tagjai még szakképzésben vesznek részt, és ezért a témakörben nem járatosak, az órai használatra szánt főszöveg előtt érdemes egy újságból vagy ismeretterjesztő folyóiratból származó és a témához kapcsolódó egyszerűbb szöveggel elősegíteni a megértési folyamatot.

Audio- és videoanyagok használata²

Ha rendelkezésére állnak olyan céges audio- vagy videoanyagok, amelyeken a tanulói csoport tagjai szerepelnek, vagy (szakmai) gimnáziumokban használt oktatófilmek, segítségükkel próbálja meg Ön is hatékonyabbá tenni a nyelvoktatást.

Mivel ezek az anyagok nem kifejezetten nyelvoktatási célra készültek, kénytelenek vagyunk mi magunk elvégezni a didaktizálásukat. Ebben segítenek az alábbi ötletek:

1. A bemutatott audio- vagy videoanyag hosszát igazítsuk a tanulók képességeihez. Kezdők esetében a hanganyagok ne legyenek hosszabbak 2 percnél, haladók számára a 2-7 perc hosszúságú szövegek optimálisak, a videoklippek viszont lehetnek terjedelmesebbek.

² A példák és ötletek forrása: Udo Tellmann/Jutta Müller-Trapet/Matthias Jung, Handreichungen für Didaktiker zur Erstellung von regionalisierten Online-Fachfremd-sprachenmodulen nach dem Konzept von IDIAL4P, Kapitel 8.4: Training des Hörverstehens (www.idial4p-center.org)

4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?

2. A hallott szöveget legalább kétszer játsszuk le, az első meghallgatáskor pedig tegyünk fel olyan kérdéseket, melyekkel a globális megértést segítjük ill. ellenőrizzük.

Példa:

Most meghallgatunk három rövid interjút.

- *A fényképeket társítsuk az egyes interjúkhoz.*
- *A következő érveket társítsuk az egyes interjúkhoz.*

A szöveg második meghallgatásakor már apróbb részletekre is rákérdezhetünk, de ellenőrizhetjük a globális szövegértést is.

Példa:

- Hallgassa meg a következő repülőtéri közleményt: Melyik terminálon lehet bejelentkezni az LT307-es számú járatra?
- Hallgassa meg a sajtószóvivővel készült interjút: Mit tudunk meg a cég bevételi számaival kapcsolatban?
- Hallgassa meg még egyszer az üzleti beszámolót és jelölje x-szel, hogy a következő állítások igazak vagy hamisak.
- Hallgassa meg még egyszer a területi vezetővel készült telefonbeszélgetést és készítsen róla jegyzetet.

3. A kérdéseket tartalmazó feladatlapok összeállításakor a következőkre ügyeljünk:

- A feladatokkal valóban a célként kitűzött hallás utáni szövegértési kompetenciát (globális, szelektív vagy komplex) fejlesztjük?
 - A feladatmeghatározás egyértelmű és érthető?
 - A kérdések/feladatok abban a sorrendben szerepelnek a feladatlapon, ahogyan a hallott szövegben elhangoznak?
- (Különösen kezdő szinten figyeljünk oda erre, de magasabb szinteken is ajánlatos ügyelni a sorrendre)

4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?

- A szövegben elhangzó információk között, melyekre a feladatok vonatkoznak, elegendő idő áll-e rendelkezésre az adott feladat megoldásához, anélkül hogy a tanulók lemaradnának a következő fontos információról?
- A feladatok összeállításakor ügyeltünk-e arra, hogy a tanulók ne csak tárgyi tudásuk alapján (tehát a hallott szövegtől függetlenül) tudják megválaszolni a kérdéseket? (Ennek akkor van jelentősége, ha a szövegértéssel nem a szókincsfejlesztés a célunk, hanem a tudásukat akarjuk tesztelni.)
- A nyitott kérdések esetében mindig egyértelmű választ lehet-e adni és nem fordul-e elő, hogy két különböző kérdéshez ugyanaz vagy hasonló válasz tartozik?

Az oktatás megtervezése

Ha nem csak egyetlen feladatot, hanem egy teljes tanítási blokkot szeretnénk megtervezni és kivitelezni, először is végig kell gondolnunk, hogy milyen tanulási célokat szeretnénk megvalósítani, és hogy a célok elérése érdekében milyen feladatok hárulnak a tanulókra az oktatási folyamatban.

Az oktatásnak nagyjából négy különböző szakaszát lehet megkülönböztetni³:

- A bevezető szakaszban a tanulókat megpróbáljuk ráhangolni a témára, felkeltjük kíváncsiságukat, valamint aktiváljuk előzetes ismereteiket (pl. a témához kapcsolódó képmontázs által)
- A prezentációs szakaszban bemutatjuk az új tananyagot (olvasott szöveg értése, interjú, videofilm segítségével stb.) azzal a céllal, hogy a tanulók általános képet kapjanak róla.

³ A Peter Bimmel, Bernd Kast és Gerd Neuer által kifejlesztett módszertani elemzés modelljének egyszerűsített változata, vö.: Deutschunterricht planen: Arbeit mit Lehrwerklektionen (*Deutschunterricht planen. Arbeit mit Lehrwerklektionen (Fernstudieneinheit 18)*). Berlin 2003

4 Hogyan dolgozzunk saját tananyagokkal?

- A harmadik, szemantizációs szakaszban tisztázzuk a megértéssel kapcsolatos további kérdéseket, megbeszéljük a szókincset és az ismeretlen nyelvtani szerkezeteket.
- Végül a gyakorlási szakaszban a kurzus résztvevői megtanulják, hogy hogyan kell alkalmazni az újonnan elsajátított nyelvi eszközöket.

A fenti szakaszok megtervezésekor az alábbi kérdéseket kell feltennünk

- **Tanulói teendők:**

Az adott szakaszban milyen feladatot kapnak a tanulók?

- **Munkaformák:**

A tanulók plénumban kövessék a tanár utasításait (frontális oktatás), egyedül oldják meg a feladatokat (egyéni munka), más tanulókkal közösen gyűjtsenek érveket egy állítással kapcsolatban vagy közösen gyakoroljanak dialógusokat (páros munka) vagy esetleg kis csoportokban dolgozzanak ki egy projektet vagy vitassanak meg egy kérdést (csoportmunka)?

- **Anyagok:**

Milyen és mennyi oktatási anyagra (nyomtatványok, autentikus szövegek, várostérkép stb.) lesz szükség?

- **Technikai eszközök:**

Milyen technikai eszközökre (CD-lejátszó, laptop, projektor, internetkapcsolat stb.) lesz szükség?

- **Tanári teendők:**

Milyen feladatok hárulnak rám az adott oktatási szakaszban? Pl. a tananyag bevezetése, csoportos vagy egyéni kérdések megválaszolása, a kiejtés ellenőrzése, a kiadott feladatok megtekintése, viták moderálása, a projektteamek részletes tájékoztatása stb.

Az önálló tanítási blokk megtervezésekor az alábbi áttekintő táblázat nyújthat segítséget:

Az oktatás tervezése

	Bevezetés (a téma előkészítése pl. képi impulzus alapján)	Prezentáció (az új tananyag bevezetése)	Szemantizáció (ismeretlen szavak és nyelvi szerkezetek megbeszélése)	Gyakorlás (olvasás, írás, hallott szöveg értése, szóbeli kommunikáció, helyesírás)	Időszükséglet (percben)
Tanulói teendők					
Munkaformák					
Oktatási anyag					
Technikai eszközök					
Tanári teendők					

5 Hogyan foglalkozzunk a nyelvtannal?

A kommunikatív szemléletű szaknyelvi oktatásban a nyelvtan ugyan nem kap központi szerepet, bizonyos nyelvtani szerkezetek tanítása miatt azonban még sokáig az oktatás szerves része marad. Az IDIAL^{4P} tananyagokban is találhatók külön nyelvtani fejezetek, melyek feldolgozására órán érdemes időt szánni.

Ha szakemberként és nem képzett nyelvtanárként tartunk oktatást, a nyelvtannal kapcsolatos kérdések, valamint a magyarázatokhoz szükséges terminológia egyaránt fejtörést okozhat. A szabályszerűségek elmagyarázása akkor is nehézségekbe ütközhet, ha anyanyelvi oktatást folytatunk. Ilyenkor nem érdemes rögtönzött vagy saját magunk által kitalált szabályokhoz folyamodnunk, mert fennáll a túláltalánosítás ill. a helytelen magyarázat veszélye, és ezáltal csak összezavarjuk a tanulókat. Próbáljunk meg inkább a feladatoknál és a példáknál maradni. Nem kell mindent explicit módon elmagyarázni, főleg ha a spontán beszédben is csak ösztönösen használnak valamit. A szabályokat példákon keresztül implicit módon is el lehet sajátítani.

A kurzus kezdete előtt mégis érdemes kissé beleásnunk magunkat a nyelvtanba, hogy ne kerüljünk váratlan helyzetekbe. Egy tanuló számára készült speciális nyelvtankönyv segítségével, melyet a nyelvi kurzus résztvevői is haszonnal forgathatnak, könnyedén megismerkedhetünk a legfontosabb terminusokkal és nyelvtani jelenségekkel.

A hagyományos nyelvtankönyvekkel szemben a tanulók számára készült nyelvtankönyveknek megvan az az előnyük, hogy kiválasztott jelenségeket tárgyalnak szemléletes és felhasználóbarát módon, valamint a magyarázatok során figyelembe veszik a tanulók nyelvtudását.

Ilyen tanulói nyelvtankönyvek már több nyelvi szinthez készültek és szinte minden nyelven kaphatók. Kérdezze meg szakmódszertanos kollégáit, hogy az adott célnyelvből mely tanulói nyelvtankönyvet tartják a legmegfelelőbbnek.

6 Mikor és hogyan javítsuk a hibákat?

Nemcsak a tanárok véleménye tér el abban, hogy a hibákat milyen mértékben és milyen szigorúan kell javítani, a tanulók is másként látják a kérdést tanulási tapasztalataiktól, kulturális háttérüktől, illetve nyelvtelhetségüktől függően. Míg a tehetségesebb tanulók igénylik a részletes hibajavítást, a gyengébbek teljesítményére ez rendszerint kedvezőtlen hatással van, és arra kényszeríti őket, hogy egyszerűbb szerkezeteket használjanak, amelyekben kisebb a hibázás lehetősége. Már az elején érdemes tisztázni, hogy a hibajavítást nem szankciónak, hanem a tanulást segítő módszernek kell tekinteni.

A szóbeli teljesítmény javítása

Szóbeli kommunikáció esetén csak akkor célszerű rögtön javítani a hibákat, ha a tanulók pl. azt kapják feladatul, hogy elszigetelt mondatokat hozzanak létre. Csoportos beszélgetések alkalmával csak a többször előforduló hibák javításával érdemes foglalkozni, ha a javítással nem zavarjuk a beszélgetés menetét.

Előadás/prezentáció vagy szerepjáték közben célravezetőbb, ha felírjuk magunknak a bonyolultabb vagy gyakoribb hibákat, majd utólag a csoporttal közösen kerítünk sort a javításra. Fontos azonban, hogy ezt mindig tapintatosan végezzük, és beszéljük meg, hogy a csoport mit tanulhat a hibákból. Ha a tanulók között nyílt rivalizálás folyik, jobban tesszük, ha nem kerítünk sort részletes elemzésre, hanem anonim módon külön munkalapra összegyűjtjük a korábbi hibákat, és a következő órán szakítunk időt a javításukra. A kiejtéssel kapcsolatos hibákat a szűkös időkeretek miatt többnyire nem lehetséges módszeresen javítani. Célravezetőbb, ha ehelyett fonetikai gyakorlatokat tartalmazó szoftvercsomagokat ajánlunk a csoport tagjainak figyelmébe.

Az írásbeli teljesítmény javítása

Az írásbeli teljesítmény javításakor – legyen szó üzleti levelezésről, jegyzőkönyvekről vagy kiselőadásokról – az időtényező szokott gondot okozni a legtöbb tanárnak. Tanácsként azt lehet javasolni, hogy a javítások gyakoriságát érdemes csökkenteni, és a szóbeli értékelésre nagyobb hangsúlyt helyezni. Általában a tanulóknak nem jelent túl nagy segítséget, ha a hibás szövegrészeket csak aláhúzással jelöljük, de önmagukban a hibatípusokról készült széljegyzetek sem nyújtanak elég támpontot.

7 Mennyi és milyen jellegű házi feladatra van szükség?

A házi feladatok megfelelő mennyiségét főleg külső tényezők alapján lehet meghatározni.

A foglalkozások előtt érdemes egyeztetni a kurzus résztvevőivel, hogy realisan nézve heti hány óra áll rendelkezésükre, illetve hány órát lennének hajlandók különfeladatokra fordítani. Olyan házi feladatot főlsleges feladni, amelyet a résztvevők nem fognak tudni teljesíteni, ugyanakkor az elkészítése feltétele lenne a következó tanítási óra sikeres megtartásának.

Másfelől magunknak is fel kell tennünk a kérdést, hogy tanórán kívül mennyi időt tudunk fordítani az elkészült szövegek javítására, illetve hogy mennyi időre lesz szükségünk ahhoz, hogy a csoporttal megbeszéljük órán a házi feladatot. Ha ezáltal esetleg sérülne az óra kommunikatív jellege, inkább ne adjunk fel házi feladatot.

Vannak azonban olyan feladatok, amelyeket célszerű otthon elkészíttetni, mert ezáltal értékes tanítási időt nyerhetünk. Ide tartoznak többek között a következó feladattípusok:

- olyan írásbeli feladatok, melyeknél nem egyszerűen űrlapok kitöltéséről vagy jegyzetkészítésről van szó (levelek, beszámolók stb.)
- előadások vagy prezentációk készítése
- hosszabb szövegek előkészítése, amennyiben nem csak bizonyos információk kikeresése a cél, hanem a szöveget részletesen fel kell dolgozni
- részletes információgyűjtés az internet segítségével

Az is előfordulhat, hogy a tanterem műszaki felszereltségének hiánya miatt nem lehet a teljes tananyagot feldolgozni.

Ha pl. videofájlok lejátszásához nem áll rendelkezésre laptop/DVD-lejátszó vagy projektor, nem marad más lehetőségünk, mint az internetcím vagy fájl továbbküldése, hogy a tanulók otthon vagy máshol megtekinthessék az anyagot.

Ugyanez a helyzet számos online feladatsor esetében, amelyeket a résztvevők csak akkor tudnak megoldani órán, ha mindenki számára laptopot/számítógépet ill. külön internethozzáférést biztosítunk.

8 Hogyan valósíthatjuk meg az önálló tanulást?

A szakmai kommunikáció területén folyó tanulás a gazdasági és szakmai környezet állandó változásai miatt soha véget nem érő folyamat. A szűkös idő- és költségvetési keretek ill. a szerteágazó továbbképzési igények miatt az idegen nyelvi kommunikáció esetében különösen fontos az önálló és ideális esetben munkahelyen fejleszthető tanulási kompetencia. Az ehhez szükséges stratégiák kialakítása is a tanár feladata (a www.idial4p-center.org oldalon részletes leírást találunk az önálló tanulással kapcsolatban).

Számítógép és internet

Manapság már számos olyan technikai segédeszköz létezik, amelyek az okostelefonok elterjedése óta akár a munkahelyen is elérhetőek, ha esetleg nincs lehetőségünk asztali számítógép mellett dolgozni: Elektronikus szótárak, szótanuló programok, amelyek figyelemmel kísérik, hogy mely szavakat és kifejezéseket ismerjük már, ingyenes vagy fizetős online feladatok és nyelvtanuló szoftverek, önteszték, tanulói fórumok és online közösségek, valamint elektronikus tanulási naplók (ún. portfóliók).

A munkahely mint tanulási környezet

A szakmai idegen nyelvi tanulás csak az egész munkahelyi környezet támogatásával realizálódhat hatékonyan. A tanulóknak és a tanároknak ezért közös érdeke, hogy a cégvezetéssel és a kollégákkal egyaránt megértessék: A szakmai fejlődés és a nyelvtudás fejlesztése az ő érdekeiket is szolgálja. A cégek különféle eszközök, programok, tanfolyamok, gyakorlóórák formájában, és rugalmas munkaidő-beosztással tudják támogatni a képzésben résztvevő munkavállalókat, akik így rendszeresen és zavartalanul vezethetnek tanulási naplót az újonnan megszerzett ismereteikről, hogy ezáltal az egész tanulási folyamat hatékonyabbá váljon.

Optimális esetben az egész munkahely az önálló tanulás helyszínévé válhat, pl. a nyelvtanulók segítséget kérhetnek kollégáiktól és először ismerős környezetben tudják kipróbálni nyelvtudásuk új elemeit. Világossá kell tenni, hogy a szakmai idegen nyelvi kompetencia fejlesztése a munkavállalók, szervezeti egységek és cégek közös ügye.